

Inventaris van het archief van E. van Ruller

(1921-1985)

Samengesteld door Ing. P.R. Eisner en drs P. Bak

Aangevuld door drs. K. Dagmare Houniet

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 202
1993 / 2023

Inleiding

Inleiding

In 1985 vervaardigde P.R. Eisner, werkzaam bij het Historisch Documentatiecentrum in het kader van vervangende dienstplicht, de inventaris van de toenmalige collectie E. van Ruller, die bestond uit 0,24 m [huidige nrs: 1-21]. De inventaris werd verzonden aan de familie. H. van Ruller heeft enkele verbeteringen en wijzigingen aangebracht in de inleiding.

E. van Ruller (geb. 1904)¹

Elbert van Ruller werd op 31 januari 1904 te Amersfoort geboren. Zijn vader, afkomstig uit een familie waar sigaren werden gemaakt, had in Amersfoort een tabakswinkel en werd na het faillissement van die winkel, reiziger in tabakswaren. Aanvankelijk werkzaam in het bloemisten- en later in het groentebedrijf, koos E. van Ruller omstreeks 1925 de journalistiek tot zijn vak. Tot 1936 was hij verbonden aan het antirevolutionaire dagblad *De Graafschapper* in de Achterhoek. In 1936 werd hij redacteur bij het protestants-christelijk dagblad *De Rotterdammer*.

Van Ruller ontplooidde vanaf zijn jeugd een grote politieke activiteit, met name in de Anti-Revolutionaire Jongeren Actie (ARJA), waarin hij een functie had als hoofdbestuurslid.

Vanaf september 1940 werd het dr. H. Colijn, leider van de Anti-Revolutionaire Partij, door de Duitse bezetter steeds moeilijker gemaakt om vrij te spreken en te schrijven. De behoefte aan contact tussen hem en de anti-revolutionaire kiesverenigingen bleef echter bestaan, en daarom nodigde Colijn een aantal mensen uit om als tussenpersoon dit contact te onderhouden (de z.g. 'Twaalf Apostelen'). Eén van hen was E. van Ruller.

Van Ruller sprak avond aan avond op in het geheim belegde vergaderingen van de inmiddels illegaal werkende Anti-Revolutionaire Partij. Uit dit principiële overleg kwamen belangrijke verzetsacties voort. Op een van de vergaderingen ontmoette Van Ruller C.A. van Drimmelen uit Klundert, die het illegale anti-revolutionaire blad *Het 3-voudig Snoer* samenstelde en verspreidde. Bij deze ontmoeting bood Van Drimmelen aan Van Ruller de redactie van het blad aan. Van Ruller schreef enkele artikelen voor *Het 3-voudig Snoer*, en sprak erover met dr. J. Schouten, die de AR Partij leidde na de wegvoering van dr. Colijn. Een en ander leidde ertoe dat Schouten op 30 januari 1943 ten huize van mevr. dr. G.J.H. van der Molen een samenkomst belegde, waar behalve zichzelf en de gastvrouw, E. van Ruller en dr. J.A.H.J.S. Bruins Slot aanwezig waren. Op deze samenkomst werd het illegale dagblad *Trouw* opgericht.

Trouw werd een van de vijf grote illegale bladen in Nederland (de andere vier waren *Het Parool*, *Vrij Nederland*, *Je Maintiendrai* en *De Waarheid*). Het

1. Bij het schrijven van deze inleiding werd gebruik gemaakt van: Omslag nr. 14 uit het archief van E. van Ruller; *Trouw in oorlogstijd*, scriptie van H. de Vries, 1960, uit het archief van *Trouw*, arch. nr. 236 van het Historisch Documentatiecentrum en van *De Ondergrondse Pers 1940-1945*, L.E. Winkel, 1954.

werd het voor het protestants-christelijk volksdeel toonaangevende illegale persorgaan, en het nam een centrale positie in in de verzetsactiviteit van gereformeerden en orthodox-hervormden. In de organisatie van *Trouw* onderhield Van Ruller het contact tussen de landelijke redactie enerzijds en de plaatselijke redacties en de mensen die voor de verspreiding van *Trouw* zorgden anderzijds. Hij leidde een aantal 'weekends', bijeenkomsten die voor de plaatselijke redacteuren en verspreiders werden georganiseerd. Zo'n tien tot twaalf mensen kwamen dan in een afgelegen huis of boerderij bij elkaar en men sprak de zaken grondig met elkaar door. Naast het schrijven van enkele belangrijke hoofdartikelen verzorgde Van Ruller in *Trouw* een kleine rubriek met korte berichten en mededelingen. Hij zette er alles in wat hij maar hoorde, van de verspreiders of van wie ook, als het maar tegen de Duitse bezetter gericht was.

Van Ruller bleef tot 1948 verbonden aan de redactie van *Trouw*, waarna hij hoofdredacteur van de *Nieuwe Provinciale Groninger Courant* werd. Als hoofdredacteur van dit Confessioneel-gereformeerde dagblad voerde hij bijvoorbeeld van 1949 tot 1952 actie tegen Nederlandse communisten, die door middel van 'vredesacties' en acties tegen werkloosheid hun invloed in Nederland trachtten te vergroten.

Van Ruller schreef ook enkele artikelen over het verzet in Nederland tijdens de oorlog: 'Het Christelijk Verzet', in: *Bezinning*, 1947, blz. 19 - 24, en 'De Anti-Revolutionaire Partij en het Verzet', in: *AR-Staatkunde*, 24e jaargang, 1954, blz. 133 - 144.

In 1953 werd Van Ruller lid van de gemeenteraad van Groningen, en in 1959 werd hij wethouder aldaar. In 1969 werd hij gepensioneerd. De delen 3 en 5 t/m 8 van het archief bevatten op thema ingeplakte krante-artikelen, afschriften van brieven en circulaire's uit de periode oktober 1940 - april 1942. Verder zijn in het archief aanwezig:

- Verslagen, brieven betreffende de krant *Trouw* in de illegale periode, en exemplaren van *Trouw* uit die periode.
- Persberichten en radioberichten over het verloop van de oorlog en van het verzet, van september 1944 tot aan de Duitse overgave.
- Verhalen uit Nederlands-Indië tijdens de Japanse bezetting.
- Brieven en andere stukken betreffende de zuiveringen in Nederland na de oorlog.
- Kranteberichten van de eerste maanden na de bevrijding.
- Brieven en pamfletten over de acties van communistische zijde in Nederland aan het eind van de veertiger en het begin van de vijftiger jaren.

Het archief van E. van Ruller is met het bezit van de 'Dr. A. Kuypertstichting' in 1972 overgedragen aan het Historisch Documentatiecentrum van de Vrije Universiteit.

augustus 1985, P. Eisner

Tweede Zending

In 1990 werden in totaal 8 archiefdozen stukken aan de collectie toegevoegd. In juni/juli 1993 maakte drs P. Bak een plaatsingslijst bij die stukken.

In februari 2010 werd het archief opnieuw geordend en de beschrijvingen uitgebreider gemaakt, in het kader van het digitaliseringsproject oorlogsarchieven. Kranten, knipsels als mede dubbele stukken en drukwerk zijn verwijderd.

De scans van de inventarisnummers zijn als tiff bestand beschikbaar. Neem hiervoor contact op met de [archivaris](#).

Hans Seijlhouwer

Aanvullende stukken

In juni 2023 werden aanvullende stukken afkomstig uit de ‘Kuyper kast’ aan het archief toegevoegd. De stukken zijn opgenomen in doos 9.

D. Houniet

Inventaris

I. Stukken van particuliere aard

- 1 Interview in *Trouw* waarin E. van Ruller terugkijkt op zijn ervaringen in oorlogstijd, 1978.
1 stuk

II. Anti-Revolutionaire Jongeren Actie (ARJA)

- 2 Kasboek van de ARJA-administratie, 1932-1938.
1 deel

III. Tweede Wereldoorlog

A. Bezetting, verzet en oorlogssituatie

- 3 Ingeplakte krantenartikelen, berichten en circulaires betreffende NSB, Winterhulp, Arbeidsdienst, Volksdienst, benoemingen in leidinggevende functies, Journalistenbesluit en inlevering van metalen, 1940-1942.
1 deel
- 4 Beschouwing over Arbeidsdienst, NSB en het Duitse Nationaalsocialisme, (1940-1945).
1 stuk
- 5 Ingeplakte circulaires en afschriften van synodale brieven, gericht tegen maatregelen van de bezettende macht, 1940-1942.
1 deel
- 6 Ingeplakte circulaires, stukken en artikelen betreffende Nederlandsche Unie, ARP, CHU en *De Standaard*, 1940-1942.
1 deel
- 7 Ingeplakte krantenartikelen en circulaires betreffende de Nederlandsche Unie en de maatregelen tegen Joden, 1940-1942.
1 deel
- 8 Ingeplakte krantenartikelen en circulaires betreffende het verzet van de Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel tegen onderwijsmaatregelen van de bezettende macht, 1941-1942.
1 deel

- 9 Afschriften van telexberichten van het ANP, betreffende verzets- en sabotagedaden, 1944.
1 omslag
- 10 Afschriften van nieuwsberichten van de illegaliteit over verzets- en oorlogssituatie in binnen- en buitenland, 1944-1945.
1 omslag
- 11 Afschriften van radioberichten van geallieerde zenders, 1945.
1 omslag
- 12 Gedrukte beginselverklaring van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers, de Landelijke Knokploegen, het Protestantsch-Christelijk Schoolverzet en *Trouw*, met “Waarom kritiek op onze beginselverklaring?”, 1945.
1 stuk
- 13 Brieven betreffende Ausweise voor personeel van werkgevers in Langendijk, 1945.
3 stukken
- B. *Trouw***
- 14 Stukken betreffende o.a. de oprichting van *Trouw*, 1943-1947.
1 omslag
- C. Nederlands-Indië**
- 15 Stukken van W.Ch.J. Bastiaans over Nederlands-Indië, 1938-1949.
1 omslag
- D. Zuivering**
- 16 Afschriften van brieven aan de Nederlandse regering te Londen betreffende de voorgenomen berechting van landverraders en collaborateurs; afschrift van brief van Breyster aan Larive (beide pseudoniemen) betreffende mr. J. Linthorst Homan en de Nederlandsche Unie; nota van mr. M. Rooy over de reorganisatie van de *NRC* na de bevrijding, met een reactie op deze nota; brief van H.H.J. van der Pol, directeur van het ANP, aan een aantal Nederlandse dagbladen, betreffende zijn eerherstel; brief van voormalige bestuursleden van het Nederlandse Rode Kruis betreffende het functioneren van deze instantie in de oorlog; eerste verslag van de ‘Commissie tot onderzoek naar de houding van Nederlandse diplomatieke en consulaire ambtenaren tegenover Nederlandse uitgewekenen’ aan de Minister van Buitenlandse Zaken, met een reactie van mr. B.Ph. Baron van Harinxma thoe Slooten en jhr. ir. O.C.A. van Lidth de Jeude, 1944- 1947 en z.d.
1 omslag

E. Diversen

- 17 Brief van mr. W.F. Vorrink, liquidateur ARP, CHU en Liberale Staatspartij, betreffende de financiële afwikkeling van een antirevolutionaire kiesvereniging; afschriften van stenografische verslagen van persconferenties waarop de Duitse overheid de officiële Nederlandse pers instrueerde, 1941.
1 omslag
- 18 Afschriften van telexberichten met aanwijzingen van het ANP aan de redacties van de Nederlandse bladen betreffende het publiceren van nieuwsberichten, 1941.
1 omslag
- 19 Fragment van een brief van de uitgever van het illegale blad *Nederland en Oranje*, later *Het 3-voudig Snoer*, aan het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie; tekst van een vraaggesprek van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie met E. van Ruller, over de rol van dr. H. Colijn in de oorlog tot aan zijn gevangenneming, 1950 en z.d.
1 omslag

IV. Stukken betreffende Vredesraad en communisme

- 20 Artikelen in de *Nieuwe Provinciale Groninger Courant* en brieven aan de hoofdredacteur, betreffende de communistisch getinte vredesinitiatieven; brief van J. Strijker te Assen aan Van Ruller over de communistische propaganda die gevoerd werd naar aanleiding van de stijgende werkloosheid, 1950-1952.
1 omslag

V. Christelijke Volkspartij

- 21 Correspondentie van het Comité van Actie met E. van Ruller, betreffende de oprichting van een Christelijke Volkspartij, 1952.
3 stukken

TWEEDE ZENDING

- 22 Stukken betreffende de oprichting van een christelijke ambachtsschool in Groningen 1946-1950.
1 omslag
- 23 Stukken betreffende gemeenteraadsverkiezingen in Assen, 1953.
1 omslag
- 24 Stukken betreffende de Protestants Christelijke Journalisten Vereniging, 1948-1950.
1 omslag
- 25 Ontwerp open brief Ab Wolting inzake de Christelijke Volkspartij, 1955 en stukken betreffende de Protestants Christelijke Werkgemeenschap in de PvdA, 1958
1 omslag
- 26 Stukken betreffende de ARP, Partij Convent, Provinciaal Comité AR Kiesverenigingen Groningen en de ARJOS, 1954-1956.
1 omslag
- 27 Twee toespraken bij de presentatie van de memoires van Bruins Slot en stukken betreffende de affaire-Andries Gort, 1944-1972.
1 omslag
- 28 Stukken betreffende de Politieke Kader-Cursus voor AR 1948, ARJOS 1950, oprichting nieuwe AR Kiesvereniging Groningen [1947] en de Reorganisatiecommissie ARP, 1934-1950.
1 omslag
- 29 Stukken betreffende de ARP en een verkiezingsenquête, 1959-1960.
1 omslag
- 30 Stukken betreffende de 'Stichting Trouw-fonds', rapporten afgelegde bezoeken, financiële overzichten, accountantsrapporten, correspondentie inzake opheffing fonds, 1951-1968.
1 omslag
- 31 Stukken betreffende de PvdA en de 'Doorbraak', z.d.
1 omslag
- 32 Propaganda voor de gemeenteraadsverkiezingen, 1953.
1 omslag
- 33 Ontslagbrieven voor Van Ruller van *De Rotterdammer*, 1941.
1 omslag
- 34 Stukken betreffende het conflict bij de Coöperatieve Melkproductenfabriek 'De Ommelanden' Groningen, ca. 1952-1954.

- 1 omslag
- 35 Voordrachten, stukken betreffende de gemeenteraad van Groningen, kasboek ARJA Administratie 1934, 1960 en pasfoto's van Van Ruller, z.d. en 1958.
1 omslag
- 36 Stukken betreffende de Groningse gemeentepolitiek, 1955-1968.
1 omslag
- 37 Stukken betreffende het Provinciaal Comité AR Kiesverenigingen Groningen 1965-1966 en het Centraal Comité AR-KV'en 1966-1967.
1 omslag
- 38 Stukken betreffende de AR-KV Ezinge, 1966-1967.
1 omslag
- 39 Stukken en knipsels betreffende de Coöperatieve Melkproducten fabriek 'De Ommelanden', ca. 1951-1952.
1 omslag
- 40 Stukken betreffende de christelijke pers en stukken betreffende de gemeenteraad Groningen, 1962-1974.
1 omslag
- 41 Stukken betreffende de gemeenteraad van Groningen, ca. 1954.
1 omslag
- 42 Stukken betreffende 'De Christelijke Actie', het regionaal propagandacomité ARP Groningen en studiesteden voor de ARJOS, 1955-1956 en z.d.
1 omslag
- 43 Stukken betreffende de ARJA, 1930-1934.
1 omslag
- 44 Verkiezings- en propagandamateriaal, 1963.
1 omslag
- 45-46 Stukken betreffende de ARJA, notulen hoofdbestuur, en correspondentie, 1934-1939.
2 omslagen
45 A-H
46 I-Z
- 47 Statuten van de N.V. De Graafschap te Aalten, jaarrekeningen en andere financiële stukken, 1932-1935.
1 omslag
- 48 Regionale en landelijke propaganda, 1946 en z.d.
1 omslag
- 49 Stukken betreffende de ARJOS, 1929-1935 en 1958

- 1 omslag
- 50 Stukken betreffende de ARJA, notulen hoofdbestuur, jaarvergaderingen, 1958.
1 omslag
- 51 Stukken betreffende de ARP, 1939-1960.
1 omslag
- 52 Omslag getiteld 'Graafschap-drama' betreffende het vertrek van Van Ruller bij *De Graafschapper*, 1935-1936.
1 omslag
- 53 Stukken betreffende Deputatenvergaderingen, Centraal Comité en Centraal Convent en stukken betreffende een christelijk nationale pers, 1945-1948.
1 omslag
- 54 Monsterboekje, paspoort en stukken betreffende de gereformeerde ziekenverpleging Groningen, 1950-1979.
1 omslag
- 55 Stukken betreffende het Provinciaal Comité van AR-KV'en in Groningen, z.d.
1 omslag
- 56 Stukken betreffende het Provinciaal Comité 1952, 1962-1964 en enkele particuliere, financiële stukken, 1967-1968.
1 omslag
- 57 Stukken betreffende de Politieke Jongeren Contact Raad 1948-1949, 1952.
1 omslag
- 58 Stukken betreffende de Woningstichting Patrimonium, 1961-1962.
1 omslag
- 59 Losse aantekeningen, een getuigschrift van de Tuinbouwwintercursus 1921 en een VU rapport over leerlingenaantallen voor een christelijke HTS in het noorden van het land, ca. 1965.
1 omslag
- 60 Stukken betreffende ARJA, ARPC en een fusie tussen beiden, 1929-1934.
1 omslag
- 61 Stukken betreffende de bouw van een christelijke school en enkele foto's, 1961.
1 omslag
- 62 Aantekeningen, 1953 en z.d.

- 1 omslag
- 63 Stukken betreffende het herstel van oorlogsschade in de stad Groningen, 1947-1948.
1 omslag
- 64-68 Zakagenda's, 1940-1982 [1943 ontbreekt], ov-abonnementen en 65+ pas, 1969-1985 en de oorkonde behorende bij de rang van Officier in de Oranje van Nassau, 1968.
1 omslag en 1 stuk
- 69 'Mr. Guillaume Groen van Prinsterer en zijn stefbed "k Wil op Uw bloed ontslapen"', Lezing gehouden op 30 januari 1936 ter jaarvergadering van de Antirevolutionaire Kiesvereniging 'Nederland en Oranje' te Alphem an den Rijn, door E. van Ruller.

Aanvullingen 2023

- 70 Portret van H. Colijn. Zijaanzicht uit hout gesneden. Steun aan de achterkant.
1 stuk
- 71 Spelden van ARJA, ARP, Trouw en Groningen Nat. Goochelcongres, z.d.
11 stukken
- 72 Houten plankje met ophanghaakje. Op voorkant een metalen plaatje van *Trouw* met de tekst 'Wie vrijheid zei/schreef 't leven af/en koos den strijd/god en het land gewijd. 1940-1945'.
1 stuk in klein-formaat doos